

Skogsstyrelsen
registrator@skogsstyrelsen.se

Diarienummer
2020/3733

Datum
2021-05-10

Remissvar gällande *Hyggesfritt skogsbruk – Skogsstyrelsens definition*

Övergripande

Kalhyggesbruket är det enskilt största hotet mot skogens biologiska mångfald. Kalhyggesbruket har varit ekonomiskt framgångsrikt genom att virkesförrådet stadigt ökat, men ekologiskt förödande genom att förutsättningarna för ett rikt och varierat liv i skogen stadigt har minskat. Äldre, flerskiktade, varierade och bitvis glesa skogar har avverkats och ersatts av planteringar, ofta av förädlade trädsorter. Skogarna har blivit yngre, tätare och mycket mer monotona.

Kritiken mot dagens skogsbruk handlar dock inte enbart om kalhyggen. Det handlar om den totala effekten som skogsbruket har på skogsekosystemen, där hyggena i sig endast är en del av påverkan. Markberedning, plantering, efterföljande skötsel i form av röjning och gallring medför påverkan på bl.a. markskikt, trädslagssammansättning och skogens struktur som kan vara lika avgörande för många organismers existens.

”Hyggesfritt skogsbruk” skulle kunna lindra de strukturella brister som kalhyggesbruket skapat. Detta kräver en orubbad mark- och trädkontinuitet samt flerskiktade skogar. Skogen måste få utvecklas efter sina naturgivna förutsättningar och genom naturlig föryngring (även om stödplantering bör kunna tillåtas under vissa omständigheter). Det krävs också att skötstelinsatser begränsas så att den naturliga dynamiken ges utrymme även i den brukade skogen (utan exempelvis markberedning och skyddsdikning).

En tydlig och behovsanpassad definition av hyggesfritt skogsbruk skulle högst påtagligt minska risken för missförstånd och infekterade diskussioner kring hållbart brukande. Definitionen måste därvid styras av naturvetenskapsbaserade värderingar.

Syfte med definitionen

BirdLife Sverige instämmer med Skogsstyrelsen att det finns ett behov av en definition för hyggesfritt skogsbruk. Ett syfte är att kunna följa upp de mål som är uppsatta för hyggesfritt skogsbruk inom miljömålssystemet, d.v.s. att stärka de ekosystemtjänster som hyggesfritt skogsbruk medför jämfört med kalhyggesbruk. Vi anser därmed att den definition som Skogsstyrelsen antar, ska uppfylla de miljömål som staten förväntar sig att hyggesfria metoder kan leverera. De hyggesfria metoderna ska alltså vara avsedda att, jämfört med kalhyggesbruk, gynna specifika arter och organismgrupper. [Miljömålsrådet¹ tar upp exempel på arter och organismgrupper som gynnas av hyggesfria metoder, och det gör även Skogsstyrelsen²; bl.a.

¹ Miljömålsrådets årsrapport 2021 – inklusive förslag till regeringen. Naturvårdsverket, 2021.

² Bengtsson L & Rosell S. *Hyggesfritt skogsbruk*. Skogsstyrelsen, 2012. <https://docplayer.se/11897178-Hyggesfritt-skogsbruk.html>

mykorrhizasvampar, mossor knutna till äldre skog, hänglavar och barklevande lavar samt diverse kärleväxter (däribland skogslevande orkidéer) och fåglar.]

Specifika synpunkter på definitionen

Arealer som brukas med metoder som inte uppfyller ovan nämnda syfte ska således inte räknas som hyggesfria. Vi ställer oss frågande till remissmissivets angivelse att "*vissa anpassade delar av trakthyggesbruket*" ska inkluderas i definitionen, eftersom ju hyggesfria metoder knappast kan vara kopplade till trakthyggesbruket (inte ens anpassade delar av det)...

Lagstadgad hänsyn till särskilt skyddsvärda biotoper och arter, sparande av naturvärdesträd och död ved m.m. måste givetvis tillämpas strikt i det hyggesfria skogsbruket (vilket ju gäller även för kalhyggesbruk, men där ser vi tyvärr att tillämpningen brister i många fall).

BirdLife Sverige anser inte att förslaget kring "överhållen skärm" uppfyller de kriterier som krävs för att uppnå tillräcklig nivå av skiktning i skogen, så att t.ex. ovan nämnda organismgrupper gynnas på vederbörligt sätt. Det räcker nämligen inte att ett bestånd är "periodvis" tvåskiktat. Ett sådant skärmskogsbruk bör alltså inte ingå i definitionen av hyggesfria metoder. Dessutom anser vi att 25 kvarlämnade träd inte utgör ett ekologiskt funktionellt skikt.

Inte heller anser BirdLife Sverige att en medelhöjd på 2,5 meter skapar något kronskikt värt namnet, eller någon sådan "skogskänsla" som anges vara ett kriterium i sammanhanget. Vi sällar oss istället till de av fokusgrupperna föreslagna 5 meter i medelhöjd för när luckhuggning samt avveckling av överhållen skärm kan inledas.

BirdLife Sverige uppmanar Skogsstyrelsen att, inom ramen för sitt arbete med att definiera hyggesfritt skogsbruk, stämma av möjligheterna till överensstämmelse med FSC-certifieringens definition. Avgörande skillnader mellan definitionerna kommer onekligen att skapa förvirring och riskera att trovärdigheten för begreppet urholkas.

Motiveringar

Skogsstyrelsen argumenterar för att en snäv definition av hyggesfritt skogsbruk "*kan resultera i att många goda idéer om ett varierat skogsbruk inte ryms i definitionen och därmed inte kommer till användning.*" BirdLife Sverige vill därför framhålla faktumet att en alltför bred definition skulle missgynna metoder med mer positiv effekt för biologisk mångfald, till fördel för hyggesliknande metoder som inte ger det mervärde för arter och ekosystemtjänster som hyggesfria alternativ är tänkta att bidra med. (Detta eftersom många markägare och verksamhetsutövare kommer att nöja sig med att uppfylla den lägsta tröskeln för hyggesfritt skogsbruk.) Det vore att motverka definitionens syfte.

Vi är kritiska till att produktionsdrivande skötsel, snarare än sociala och ekologiska aspekter, varit styrande och avgörande kring utformningen av många förslag, såsom t.ex. i fråga om medelhöjden för när föryngring ska tillåtas vid skärmställningar. När det gäller upplevelsevärden uttrycker man från fokusgrupperna att det uppväxande beståndet måste kunna ge en känsla av att man "går in i" skogen, d.v.s. att grenar och kronor sitter så högt och lagom glest att de skapar en

känsla av rymd, snarare än en "grön vägg". Att man ändå landar i ett förslag på 2,5 meter kan inte tolkas på annat sätt än att produktionsmålen fått tydligt företräde framför ekologiska och sociala värden.

Från miljömålsrådets årsrapport för 2021³ hämtar vi från avsnittet *Förslag om Etappmål om hyggesfritt skogsbruk* (sid. 77-84) följande citat:

- "Höga naturvärden i det boreala skogslandskapet är i hög grad knutna till skog med kontinuitetsvärden. Till följd av trakthyggesbruket har svårspredda arter som är beroende av lång skoglig kontinuitet missgynnats och flera är därför hotade i dagens skogslandskap."
- "Hyggesfria metoder har möjlighet att gynna friluftsliv, rekreation, biologisk mångfald, renskötsel och kulturmiljövärden."
- "Skogens kvalitativa livsmiljöer för hotade arter ska öka och en större bredd av ekosystemtjänster gynnas i virkesproducerande bestånd, genom att till år 2023 öka andelen hyggesfritt skogsbruk och på så vis stärka den gröna infrastrukturen."
- 2023 bör ett nytt etappmål sättas i bruk där ökningen också nivåläggs."

Miljömålsrådet visar tydligt på trakthyggesbrukets bristande hänsyn, möjligheterna med hyggesfria metoder samt att definitionen måste syfta till att stärka livsmiljöer för hotade arter och arter beroende av lång skoglig kontinuitet. BirdLife Sverige instämmer i detta och konstaterar att även om det inledningsvis inte sätts några kvantifierade mål, så är målsättningen att detta ska ske 2023.

I Skogsstyrelsens analys⁴ av skogsbruksmetoders inverkan på olika organismgrupper, med fokus på signalarter och rödlistade arter, visade det sig att överhållen skärmträdställning har en *stark eller mycket stark påverkan* på fem organismgrupper (vedsvampar, kärlväxter, mossor, bark- och vedlevande lavar samt skalbaggar), medan *måttlig påverkan* angavs för övriga studerade organismgrupper (mykorrhizasvampar, hänglavar och fåglar). För en del enskilda fågelarter (t.ex. talltita, entita, lappmes och lavskrika) skulle påverkan sannolikt ha fallit ut som *stark eller mycket stark*.

För blädning med förstärkt hänsyn var utslaget påtagligt annorlunda (se figur 1). Metoden bedömdes ha *måttlig påverkan* på tre organismgrupper (vedsvampar, bark- och vedlevande lavar samt skalbaggar). För tre organismgrupper (fåglar, mossor och hänglavar) angavs metoden ha *svag påverkan* och för övriga två studerade organismgrupper (mykorrhizasvampar och kärlväxter) *ingen* påverkan. Analysen tydliggör fördelarna som blädning med förstärkt hänsyn innebär för *skogens kvalitativa livsmiljöer för hotade arter*, vilka miljömålsrådet anger ska vara prioriterade. Den negativa påverkan som uppkommer vid överhållen skärm innebär däremot inte något sådant "gynnande" som hyggesfria metoder är avsedda att göra.

³ Miljömålsrådets årsrapport 2021 – inklusive förslag till regeringen. Naturvårdsverket, 2021.

⁴ Dahlberg A. 2011. *Kontinuitetsskogar och hyggesfritt skogsbruk – Slutrapport för delprojekt naturvärden*. Rapport 2011:7, Skogsstyrelsen.

Figur 1. Två skogsbruksmetoders påverkan på olika organismgrupper.

Det finns åtskilliga exempel på skiktningens betydelse för fågelfaunan. En nyligen publicerad doktorsavhandling⁵ visar att i princip alla fågelarter påverkas av gallringens effekter. I synnerhet arter som är beroende av flerskiktade skogar drabbas mycket negativt. En överhållen skärm som omfattar 25 träd blir i bästa fall tvåskiktad under ett mindre antal år, och medför i princip samma negativa resultat för fågelfaunan som gallring till likåldriga bestånd. Även Skogsstyrelsen har visat att flerskiktade skogar hyser såväl fler fågelarter som högre fågeltäthet jämfört med oskiktade skogar⁶.

Om blädning (t.ex. "Lübeckmodellen") utförs korrekt, kan metoden i princip säkerställa en kontinuerlig fullskiktning av skogen, vilket nästan omöjligt låter sig göras med olika former av trädskärmar. Överhållen skärm kan endast inkluderas i definitionen hyggesfritt om det på sikt innebär att beståndet blir flerskiktat, eftersom den metoden generellt endast innebär ett ("periodvis") tvåskiktat bestånd. Inte heller anser vi att 25 kvarlämnade träd utgör ett ekologiskt funktionellt skikt, i synnerhet inte om detta avverkas när uppväxande träd nått endast 2,5 meter (enligt nuvarande förslag). I vissa fall kan emellertid även 25 kvarlämnade träd fylla en funktion, exempelvis för att på sikt uppnå en olikåldrig struktur. Det skulle då kunna definieras som restaureringsåtgärd.

Övriga synpunkter och förslag

Vi vänder oss skarpt emot Skogsstyrelsens resonemang om att det räcker att *"markägaren har en intention att långsiktigt bruka skogen hyggesfritt."* En sådan intention kan svårligen mätas. På samma sätt som Skogsstyrelsen har statistik för avverkningsanmäld skog och faktiskt avverkad skog, så måste även andelen skog som brukas med hyggesfria metoder kunna mätas i praktiken om syftet med definitionen ska kunna uppfyllas.

⁵ Klein J. 2020. *The forgotten forest: on thinning, retention, and biodiversity in the boreal forest*. Doktorsavhandling, SLU.

⁶ Forslund M. 2003. *Fågelfaunan i olika skogsmiljöer – en studie på beståndsnivå*. Rapport 2:2003, Skogsstyrelsen.

BirdLife Sverige föreslår att blanketten för avverkningsanmälan ska utökas, så att den innehåller information kring avverknings sätt. Detta tillämpas i Finland, där likåldrig/plockhuggning/luckhuggning finns att kryssa i på avverkningsanmälan (se bilaga). Om plockhuggning och/eller luckhuggning är ikryssad, kan anmälan räknas till statistiken för hyggesfritt.

Vi föreslår även att Sverige tar efter Finland i att syftet med avverkningen ska framgå av formuläret. I de fall syftet är att man vill övergå från likåldriga till olikåldriga bestånd, kan detta på sikt (när karaktären på skogen faktiskt har ändrats) räknas in som hyggesfritt brukande. [Noterbart är att den finska avverkningsblanketten ger stöd för ståndpunkten att olika typer av skärmställningar är kopplade till kalhyggesmetoder, eftersom i huvudsak likåldriga bestånd eftersträvas med dessa metoder.]

BirdLife Sverige vill också se att det införs anmälningsplikt för gallring, då denna har en mycket stor påverkan på biologisk mångfald. Inte minst många fågelarter påverkas negativt av att gallring utförs tämligen slentrianmässigt även i känsliga miljöer, och under häckningstid. En anmälningsplikt skulle även kunna minska omfattningen av "omvänd naturvårdsgallring" och underröjning, som båda medför starkt negativa konsekvenser för fågellivet i skogen. Slutligen skulle gallringens omfattning indirekt kunna ge information kring utvecklingen av hyggesfria alternativ.

Christer Johansson
Styrelseledamot
BirdLife Sverige
Tel. 073 422 61 57
E-post: christer.johansson@birdlife.se

Lotta Berg
Ordförande
BirdLife Sverige
Tel. 070 881 28 14
E-post: lotta.berg@birdlife.se